

به نام خداوند جان و خرد

ریشه های تاریخی و اساطیریِ نوروز

غلام محمد طاهری مبارکه

سرشناسه: طاهری مبارکه، غلام محمد، ۱۳۳۶
عنوان و نام پدیدآور: ریشه های تاریخی و اساطیری نوروز / غلام محمد طاهری مبارکه
مشخصات نشر: مبارکه اصفهان : نامه خسروان، ۱۳۹۷،
مشخصات ظاهری : ۸۰ ص : ۱۴/۵ × ۲۱/۵ س.م.
شابک : ۹۷۸-۶۲۲-۹۹۸۸۱-۵-۲
وضعیت فهرست نویسی بر اساس: فیبا
یادداشت: کتابنامه

موضوع: ۱- نوروز ۲- (Nawruz Festival)
موضوع: ۱- نوروز - تاریخ ۲- (Nawruz Festival)—History
رده بندی کنگره : ۱۳۹۷ ط ۲ / ۸۷۴ GT
، بندی دهی : ۳۹۴/۲۶۹۹۵
شماره شابشناسی ملی : ۵۵۸۲۰۶۵

نام کتاب

نشر نامه خسروان/مبارکه ۳۳۰۲۵۰۲۴-۵۲۴ (۰۳۱)

ریشه های تاریخی و اساطیری نوروز

نویسنده: غلام محمد طاهری مبارکه

چاپ: اول/ قطع رقعی : ۸۰ صفحه/ شمارگان ۱۰۰۰ نسخه / قیمت چاپ اول ۱۵۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۹۹۸۸۱-۵-۲

تمامی حقوق مادی و معنوی این اثر متعلق به انتشارات نامه خسروان است. هرگز به کسی،
ترجمه، تکثیر چاپی و الکترونیکی بدون اجازه کتبی از ناشر غیر قانونی و قابل پیگردست.

فهرست مطالب :

پیشگفتار.....	۵
نوروز جشن کشاورزان و چوپانان.....	۹
نوروز سالگرد آفرینش انسان.....	۱۰
دیدگاه دکترزاله آموزگار.....	۱۱
گفتارها.....	۱۲
نوریز و نیس نزد پیتوین (لریهون).....	۱۳
پیوند جشن نوروز.....	۱۸
ثابت ماندن نوروز از دوره داریوش هخامنشی.....	۲۲
جمشید همزاد زمینی میترا.....	۳۲
دیدگاه دکتر مهرداد بهار.....	۳۴
درونمایه های نوروز.....	۳۹
نوروز و بحار الانوار مجلسی.....	۴۳
نوروز در زمان ساسانیان.....	۴۴
نوروز و موسیقی.....	۴۷
اسامی سی روز ماه در ایران باستان.....	۵۲
اسامی و معانی دوازده ماه سال.....	۵۴
در باره فروردین / فروشی ها.....	۵۶
دیدگاه ابو ریحان بیرونی.....	۶۱
جیمز فریزر و آیین کوسه بر نشین.....	۶۷
دیدگاه کریستن سن.....	۷۱
سبزه بدر و نمادهای آن.....	۷۳
فهرست منابع.....	۷۷

پس گفتار.

نوروز؛ همواره گسترده‌ترین، مانا‌ترین و باشکوه‌ترین جشن ملی ایرانیان در درازای تاریخ پربین و خیم سرزمین اجدادی ما بوده است. جشنی که هنوز پرتراش و با صلابت در حوزه فرهنگی ایران بزرگ با آمدن هر باره‌ی بهار و آمدن باره‌ی سبزه زارها به بزرگی و گستردگی دشتها و کوهها و به وسعت فهای مهربان مردمان باورمند به آن هر سال برگزار می‌شود. برآستی چگونه است که این جشن؛ چندین هزار سال است تداوم یافته و با سخت جانی در خانی میلیون‌ها انسان را در ساعتی معین و مشخص در هر فروردین به صدا در می‌آورد و مردمان نیز با روی گشاده؛ با شادمانی و از دل و جان پذیرا می‌شوند؟ نوروز از کجا می‌آید؟ ریشه‌های تاریخی آن از کجاست؟ کدامین سرچشمه مایه می‌گیرد؟ چگونه مردمان باستانی ایران با آن ابزارهای ساده توانسته بودند این گونه دقیق و شگفت‌انگیز گردش زمین به دور خورشید را محاسبه کنند؟ وجود چارتاقی‌ها در پهن‌دشت ایران گواه روشنی از شناخت آن مردمان در روزگاران کهن از نجوم و

گاهشماری است. به گونه‌یی که هنوز با پیشرفت روزافزون علمی ما در این دوران تفاوت‌های چندانی ندارد.

هرچند نوروز دیگر خود را با نیازهای امروزین مردمان سرزمینها و با دگرگونی های اجتماعی و اقتصادی این مردمان سازگار کرده و دیگر شاید کمتر کسی از مبنای فلسفی و ساختار اسطوره‌یی و تاریخی آن اطلاعی درخور داشته باشد اما بر ماست که عناصر تشکیل دهنده‌ی آن را شناسیم و نوری بر زوایای تاریک آن بتابانیم تا چهره‌ی زیبای آن را بهتر ببینیم. در این میان بایسته است که اندکی از باورها و اعتقادات مردم بشر را تا ریخ را واکاویم و درک و تلقی نیاکانمان را که امروز نیز آنها را خود داده و با ناله آگاه به کار می‌بریم بشناسیم. چند مثال بزنم تا مطلب روشن‌تر شود.

در هزاران سال پیش می‌ماندند که طبیعت در زمان معینی می‌میرد. سبزه‌ها و درختان خشک می‌شوند اما در زمان معین دیگری دوباره سبزه‌ها از زمین می‌رویند و درختان شکوفا می‌شوند. آنها می‌خواستند راز این نوزایی طبیعت را بدانند. از خود می‌پرسیدند چگونه سرما و برف ریشه‌ی درختان را نخشکانده و از بین نبرده است. آنها به این نتیجه رسیدند که ایزدی به نام ریپه‌وین (یا ریتوین) وجود دارد که با سرد شدن زمین برای نگهداری و حفظ آبهای زیر زمین و گرم نگه داشتن آن و نیز با نگه داری از ریشه‌ی درختان به زیر زمین می‌رود و با آمدن و روئیدن دوباره‌ی سبزه‌ها یعنی با آمدن

فروردین به زمین باز می‌گردد. و این در واقع نماد پیروزی بر اهریمن بوده است که شکست خورده و نتوانسته گیاهان و درختان را از بین ببرد و این ایزدی است که با فروردین پیوند دارد و یا مردمان هزاران سال پیش باورداشتند که اهوره مزدا پیش از آن که جهان خاکی را بیافریند فروشی یا فرورد هریک از آفریدگان را در جهان مینوی برای نگهداری از آن آفریده در جهان خاکی به وجود آورده است این فروشی یا فرورد که از نیروهای نهانی (قوای باطنی) افراد است پس از مرگ از آن جدا گشته به جهان مینوی می‌گراید اما با آغاز فروردین و با آغاز سال نو برای سرکشی به خان و مان خود ده شبانه روز فرود می‌آید. برای جشن بازگشت فروردها یا فروشی هاست که این ماه را فروردین می‌نامیم. به عبارتی با آغاز سال نو ارواح نیاکان به خانه باز می‌گردند. برای همبازی ما خانه تکانی می‌کنیم و خانه خود را پاکیزه و درواقع آماده‌ی پذیرایی از روح نیاکانمان می‌کنیم و یا در روز نخست فروردین به دیدار مردگان می‌رویم. و یا ایرانیان باستان بر آن بودند که جهان عمری به درازنای دوازده هزار سال دارد و پس از آن آشوب ازلی است. برای همین است که ما دوازده روز عید را جشن می‌گیریم و پس از دوازده روز به دامان طبیعت می‌رویم. ایران ایرانیان باستان معتقد بودند که همان گونه که با آمدن فروردین سبزه‌ها می‌روید و طبیعت دوباره زایش می‌کند و نو می‌شود. انسان نخستین نیز از گیاه به وجود آمده است. (یادمان باشد داریم از چند هزار سال پیش

سخن می گویم) بنا براین انسان روزگاران کهن معتقد بود نام این نخستین انسان گیومرث است. البته تلفظ کهن آن گیه مَرْتَن یعنی زنده‌ی میرا بوده که سپس تر گیومرث ... و امروزه به آن کیومرث می‌گوییم . آنها معتقد بودند که اهوره مزدا کیومرث را می‌آفریند اما هرچه را که خدای نیکی می‌آفریند اهریمن این اندیشه‌ی پلید از بین می‌برد پس کیومرث را هم اهریمن می‌کشد و نطفه‌ی او بر خاک می‌ماند ... سرانجام از نطفه‌ی کیومرث گیاهی می‌روید که دوشاخه‌ی مساوی از آن پدید می‌آید. این گیاه شبیه انسان بوده و اولین زن و مرد با جان بخشیدن اهوره مزدا به نامهای مشی و مشیانه از آن گیاه به وجود می‌آیند. در اینجا می‌دانیم سیزده بدر را باز سازی کنیم . گره زدن دو گیاه یعنی نماد مشی و مشیانه ...

یا حاجی فیروز کیست ؟ - کتر بهرد . بهار بر آن است که سیاوش در واقع خدای شهید شونده‌ی گای بوده است و حاجی فیروز نماد آن است روی سیاهش یعنی بازگشت از جهان مردگان و لباس سرخش نشانه‌یی از خون اوست و این که چرا مَشی حاجی و فیروز است ؟ ... به هر حال در این کتاب اساسی ترین عناصر نوین به اختصار آورده شده است که امیدوارم برای خواننده‌ی عادی مفید باشد . بختی است که در سر تا سر کتاب عناوین از این جانب است .